

BEATA WYWROT-WYSZKOWSKA

PÓŻNOŚREDNIOWIECZNE PATYNKI Z LOKACYJNEGO KOŁOBRZEGU

LATE MEDIEVAL PATTENS FROM KOŁOBRZEG

Among the leather shoes uncovered in late medieval towns, the special place take up the wooden-leather pattens which protected feet against the moisture and mud. In medieval Kołobrzeg a small amount of such shoes was found. These pattens are the same as the examples from many north-western Europe. They represent the same technology, form and decoration.

KEY WORDS: Kołobrzeg, middle age, wooden-leather pattens

W trakcie kilkunastoletnich prac wykopaliskowych prowadzonych na obszarze kołobrzесьkiego miasta lokacyjnego pozyskano niezwykle bogate i zróżnicowane asortymentowo zespoły zabytków, które w znacznej mierze poszerzyły pole badań nad kulturą materialną jego mieszkańców. Jedną z bardziej interesujących grup znalezisk są pozostałości drewniano-skórzanego obuwia ochronnego, określanego mianem patynek lub trepów. Zdaniem niektórych badaczy, „zwyczaj noszenia patynek łączył się z występującą od XIII w. modą wydłużania na całą stopę sukiennych nogawic z doszytą skórzaną podeszwą” (Gutkowska-Rychlewska 1967, 34). Upowszechnienie się w XIV w. nogawic używanych zarówno w stroju odświętnym, jak i w codziennej odzieży (Gutkowska-Rychlewska 1967, 34 i n.; Turska 1987, 180 i n.) miało istotny wpływ na wzrost popularności trepów, noszonych nie tylko razem z nogawicami, ale również pod obuwem skórzanym. W czternastowiecznych przekazach pisanych, zwłaszcza w rachunkach dworów ówczesnych władców, widnieją wydatki na sukienne nogawice i zamawiane razem z nimi drewniano-skórzane obuwie ochronne (Gutkowska-Rychlewska 1967, 35, 37, tam dalsza lit.). Również

pochodzące z różnych rejonów Europy źródła ikonograficzne dostarczają cennych informacji o tym obuwiu. Na wielu dziełach malarstwa, powstałych głównie w XV wieku, można spotkać wyobrażenia trepów (zob. np. Jäfvvert 1938, Pl. 9D; Walicki 1961, ryc. 83; Grew, de Neergaard, 1988, 119; Fingerlin 1995, Abb. 25, 47, 61, tam dalsza lit.).

Jednakże, jak słusznie zauważył Autor publikacji poświęconej patynkom ze Szczecina, przedmioty te nie należą do zbyt częstych znalezisk archeologicznych (Cnotliwy 1994, 201). Z terenu Polski trepy, odkryte podczas badań wykopaliskowych lub prac architektoniczno-konserwatorskich, znane są zaledwie z kilku miast: Gdańska (Gołębniak, Polak 2001), Szczecina (Cnotliwy 1994), Kołobrzegu (Wywrot-Wyszowska 1998), Pyrzyca (Gutkowska-Rychlewska 1967), Nakła nad Notecią (Naumowicz 1959), Wrocławia (Kaźmierczyk 1970) oraz Nysy (Tondera 1966). Niewykluczone, że zaistniała sytuacja wynika z braku publikacji uprzystępniających wyniki badań wykopaliskowych, chociaż w świetle znalezisk kołobrzесьkich, z których już znaczna część została opracowana i opublikowana, można przypuszczać, iż patynki zachowują się stosunkowo rzadko, o czym świad-

czy niewielka liczba tych przedmiotów zarejestrowana w zespole zabytków odkrytym na terenie miasta lokacyjnego.

Zamierzeniem niniejszej pracy jest prezentacja znalezisk pozostałości drewniano-skórzanego obuwia ochronnego z lokacyjnego Kołobrzegu. W trakcie dotychczasowych badań pozyskano jeden prawie kompletnie zachowany trep, odkryty podczas badań prowadzonych u zbiegu ulic Budowlanej i Rzeczej, oraz siedemnaście pasków, będących elementami skórzanego wykończenia patynek, znalezionych w wykopach G 30 i G 30/29, zlokalizowanych przy ul. E. Gierczak¹.

Odkryta u zbiegu ulic Budowlanej i Rzeczej patynka została wykonana na lewą nogę (ryc. 1). Drewniana podeszwa jest zaopatrzona w dwie podstawki. Jedną z nich, w kształcie czworoboku o zaokrąglonych rogach, usytuowano w partii przedstopia, natomiast druga - o zarysie zbliżonym do półkola - znajduje się na wysokości pięty, w niewielkim oddaleniu od końca podeszwy. Dolne płaszczyzny podstawek są nierówne i noszą ślady zużycia w postaci licznych wgłębień powstałych podczas użytkowania, wskutek stykania się z nierównym i twardym podłożem. Podeszwa ma wydłużony, spiczasty czubek oraz dość mocno przewężone śródstopie. Jej górna płaszczyzna została starannie wymodelowana. I tak, w partii przedstopia jest lekko obniżona, w środkowej części (na wysokości śródstopia) wypukła, a na wysokości pięty znajduje się niewielkie zagłębienie. Takie ukształtowanie górnej powierzchni podeszwy było dopasowane do kształtu stopy i ułatwiało chodzenie.

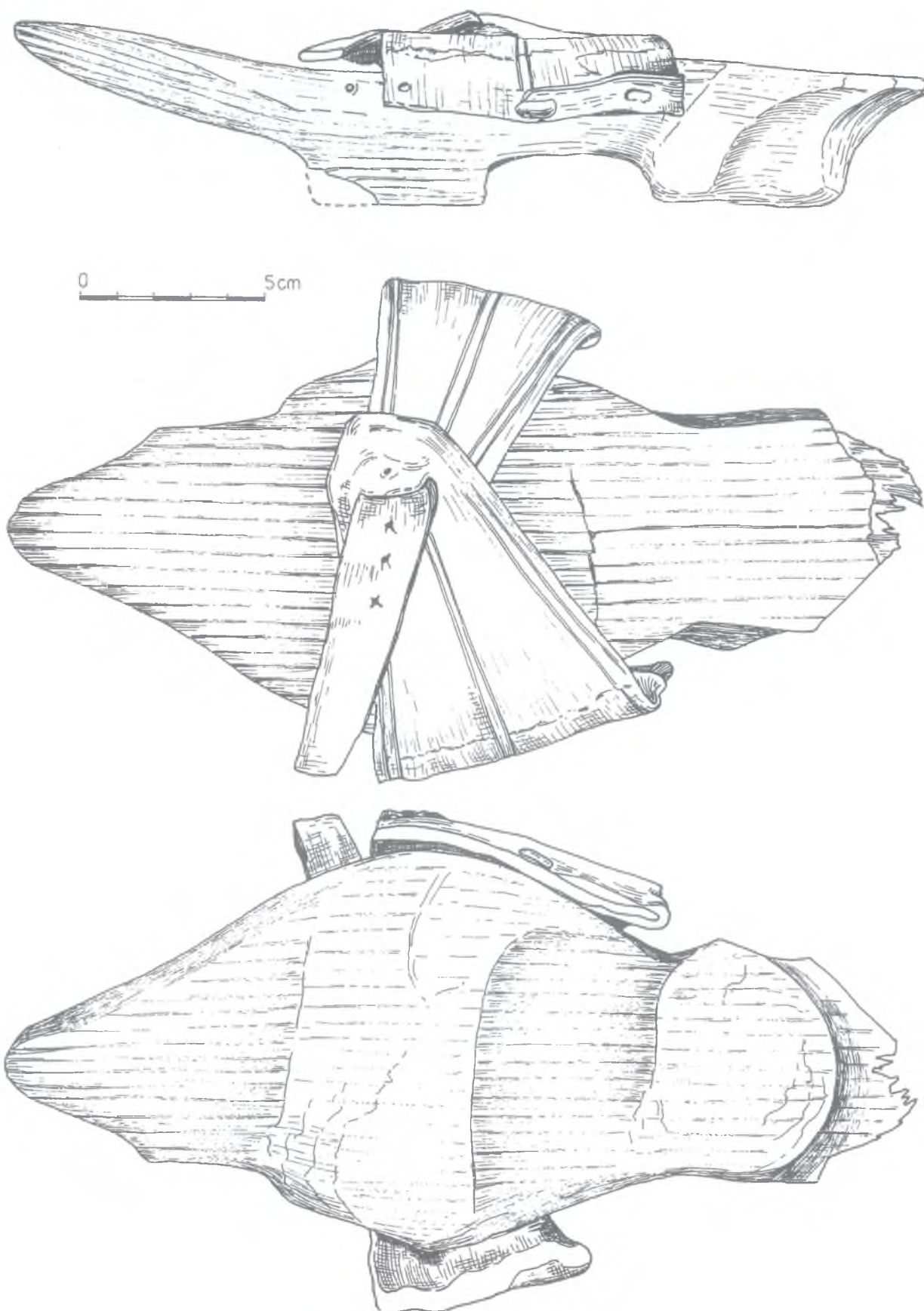
Skórzany wierzch składa się z dwóch trójkątnych, o różnych szerokościach przy podstawie, pasków przybitych do drewnianego spodu żelaznymi gwoździami. Zachował się tylko jeden gwóźdź z płaską, owalną główką. Zapewne pozostałe gwoździe miały główki ukształtowane w analogiczny sposób. Węższy pasek był przymocowany dwoma, natomiast szerszy - trzema gwoździami. Przy mon-

tażu szerszego elementu wierzchu użyto wzmocnienia w postaci skózanego paska o szer. ok. 10 mm, umieszczonego na wysokości gwoździ. Szerzy pasek, przymocowany po stronie zewnętrznej podeszwy, jest zaopatrzony w sierpowaty otwór, przez który przewleczono koniec węższego paska. Długość pasków regulowano na podbiciu przy pomocy żelaznego kołeczka wkładanego do jednej z dziurek umieszczonych na węższym pasku i do dziurki usytuowanej przy sierpowatym otworze znajdującym się na szerszym pasku. Niestety, omawiany egzemplarz zachował się bez żelaznego kołeczka. Skórzane paski są ozdobione podwójnymi, prostymi liniami wytłaczanymi, biegnącymi przez ich środek i wzdłuż krawędzi. Wymiary patynki: zachowana długość 250 mm (pierwotna mogła wynosić ok. 260 mm); szerokość przedstopia 107 mm, pięty - 65 mm; wysokość w pięcie 40 mm, wysokość w przedstopiu 37 mm; wysokość podstawek: przednia - 8 mm, tylna - 11 mm. Okaz ten można wstępnie datować najwcześniej na koniec XIV, ewentualnie początek XV wieku².

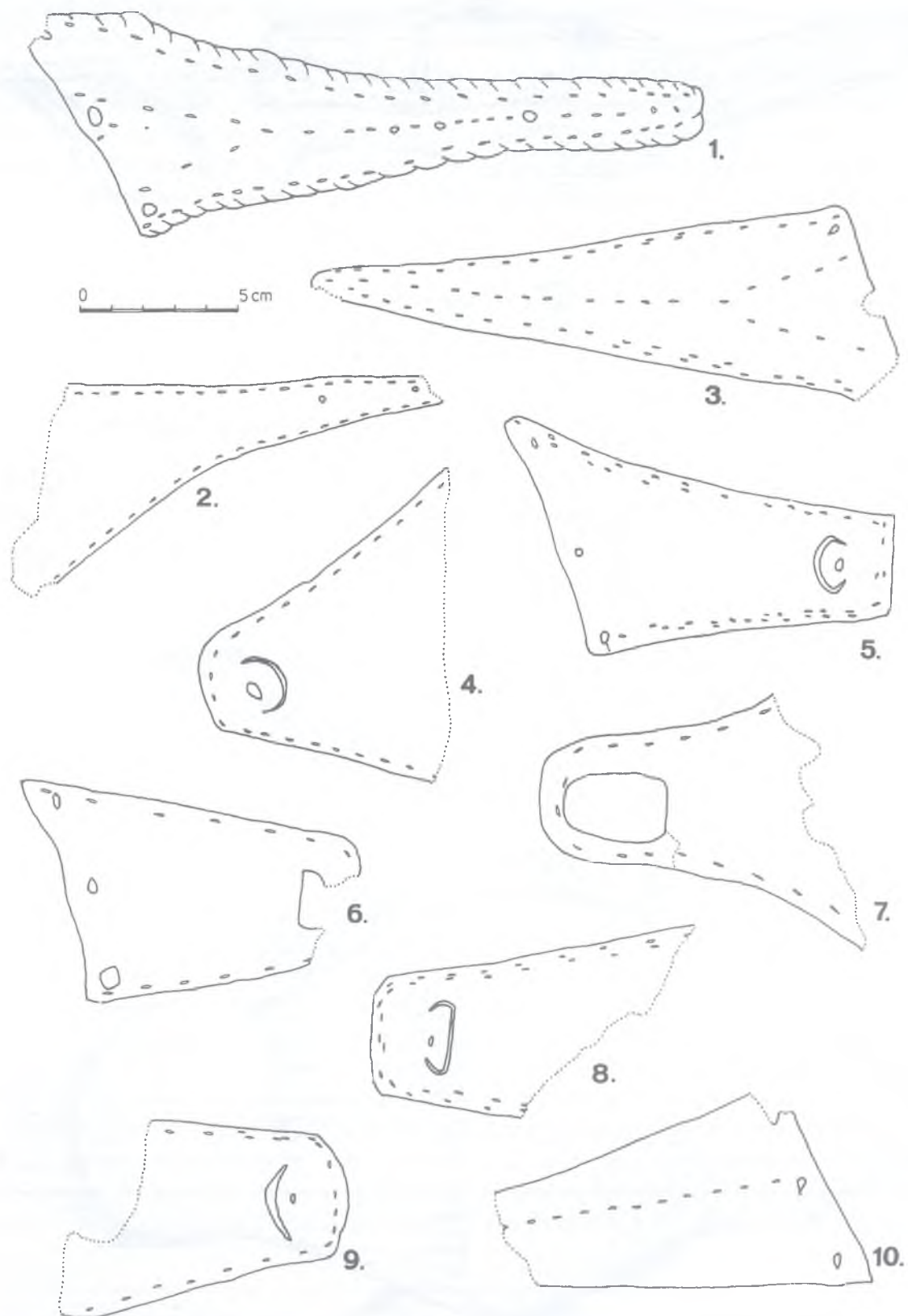
Elementy wierzchów trepów odkrytych w wykopach przy ul. E. Gierczak pochodzą z kontekstów datowanych na 2 poł. XIV stulecia. W zespole tym znajduje się siedem pasków z sierpowatymi otworami (ryc. 2:4-6, 8-9). Bez wątplenia należą te należy wiązać z patynkami unieruchamianymi na nodze przy pomocy żelaznego kołeczka. W omawianym zbiorze zarejestrowano również pięć wyrobów zaopatrzonych w biegnące przez ich środek dziurki, w których mógł być umieszczany żelazny kołeczek lub kolec sprzączki (ryc. 2:1-3). Chociaż na terenie Kołobrzegu nie odkryto dotychczas ani jednego egzemplarza ze sprzączką lub śladami po jej montażu, jest dość prawdopodobne, że mogły być one wykorzystywane w zapięciu trepów. Powyższe przypuszczenia potwierdzają znaleziska patynek z żelaznymi sprzączkami ze Szczecina (Cnotliwy 1994, ryc. 5.2) oraz Lubeki (Groenman-van Waateringe, Krauwer 1987, 79). Być może,

¹ Znaleziska elementów skórzanych wierzchów patynek zostały już opublikowane razem z innymi zabytkami odkrytymi w rejonie nadrzecznym podczas badań przy ul. E. Gierczak (Rębkowski i in. 1998, 129, 150, 158, 164, tab. 93:2; 94:4; 109:12; 112:1; 117:3-6; 119:4-5; Wywrot-Wyszowska 1998, 124)

² Wyniki badań wykopaliskowych przeprowadzonych u zbiegu ulic Budowlanej i Rzeczej nie zostały jeszcze opracowane, dlatego przedstawione przeze mnie datowanie patynki należy traktować jako propozycję, która w przyszłości może zostać zweryfikowana.

Ryc. 1. Patynka odkryta w trakcie wykopalisk prowadzonych u zbiegu ulic Budowlanej i Rzecznej. Rys. U. Skwara.
Abb. 1. Pantine aus den Ausgrabungen an der Kreuzung Budowlana- und Rieczna-Straße. Gez. von U. Skwara.

Ryc. 2. Wybór skórzanych elementów wierzchów patynek pochodzących z wykopów G 30 i G 30/29, zlokalizowanych przy ul. E. Gierczak. Rys. U. Skwara.

Abb. 2. Auswahl von Oberlederelementen der Pantinen aus den Grabungsflächen G 30 und G 30/29 an der E.-Gierczak-Straße. Gez. von U. Skwara

w Kołobrzegu również używano trepów zapinanych sprzączkami. Trudno jest natomiast jednoznacznie określić rodzaj zapięcia zastosowanego w egzemplarzu, z którego zachował się element wierzchu z czworobocznym otworem o wymiarach 32 x 22 mm (ryc. 2:7). Niewykluczone, że w tak dużym otworze umieszczano skórzany guz. Podobny sposób spinania pasków stwierdzono u trepów znajdujących się na różnych wyobrażeniach ikonograficznych z obszaru Niemiec i Niderlandów (Groenman-van Waateringe, Velt 1975, 116, Abb. 13). Zły stan zachowania czterech elementów skórzanych wierzchów patynek uniemożliwił określenie rodzaju ich zapięcia. Są to przykrawędne partie pasków z otworami po gwoździach, którymi były przytwierdzone do drewnianej podeszwy (ryc. 2:10).

Znalezione przy ul. E. Gierczak paski trepów są ozdobione pojedynczymi lub podwójnymi rzędami soczewkowatych otworków biegnących zazwyczaj wzdłuż krawędzi (ryc. 2:2, 4-9), a niekiedy też przez ich środek (ryc. 2:3, 10). Na jednym egzemplarzu zaobserwowano również ślady obszywania krawędzi (ryc. 2:1).

Skórzane elementy wierzchów patynek kołobrzeskich wykonano ze sztywnego i stosunkowo grubego surowca, który pozyskiwano przede wszystkim z pokrycia bydła i koni (Radek 1997, 209 i nn.). Taki też gatunek skór stwierdzono u kilku egzemplarzy przekazanych do ekspertyzy archeozoologicznej³. Uwagę zwraca fakt, iż dwa paski trepów zostały wykonane z surowca gorszej jakości, pochodzącego z peryferycznych partii pokrycia zwierzęcia oraz wadliwie wyprawionego.

Niestety, ze względu na brak specjalistycznych analiz surowcowych trudno jest w chwili obecnej wskazać gatunek drewna, z którego wystrugiwano spody patynek. Można jednak przypuszczać, że kołobrzescy rzemieślnicy wykonywali podeszwy trepów z łatwego w obróbce surowca, pozyskiwanego z miękkich drzew liściastych. Wśród gatunków drewna używanego w produkcji trepów wymienia się m. in. lipę (Turnau 1975, 92, tam dalsza lit.),

klon (Schnack 1994, 33), a także olchę, wierzbę, buk i osikę (Grew, de Neergaard 1998, 96, 98). W kołobrzeskim zespole zabytków zarejestrowano kilka przedmiotów wykonanych z drewna klonu (Polak 1996, 332; 1998, 257). Być może, surowiec ten stosowano do wyrobu obuwia ochronnego. Niewykluczone, że miejscowi rzemieślnicy wykorzystywali również drewno olchy, o czym świadczy obecność jej szczątków w materiale wykopaliskowym (Latałowa, Badura 1996, 412).

Formy patynek pozostawały w ścisłej zależności od mody współczesnego im obuwia skórzanego i przechodziły wraz z nim kolejne zmiany (Gutkowska-Rychlewska 1967, 35; Grew, de Neergaard 1998, 96). Najstarszy wśród pomorskich, datowany na 2 poł. XIII w., trep ze Szczecina ma zaokrąglony czubek (Cnotliwy 1994, ryc. 5.2). W ciągu XIV-XV w., wraz ze zmianą kształtu noska butów skórzanych, zmieniał się kształt czubków drewnianych podeszew patynek. Bardzo wymownym przykładem tych przeobrażeń są, pochodzące z 1 poł. XV w., dwie patynki pyrzyckie z długimi, spiczastymi czubkami (Gutkowska-Rychlewska 1967, fig. 30-31). Niestety, fragmentaryczny stan zachowania kołobrzeskich znalezisk uniemożliwia szczegółową analizę ich fasonów. Jedyne kompletny egzemplarz reprezentuje już późniejszą formę. Jego podeszwa, z wyraźnie przewężonym śródstopiem i wydłużonym, spiczastym czubkiem, kształtem nawiązuje do stylistycznych wzorców związanych z rozwiniętą modą gotycką, której jednym z przejawów było obuwie z wydłużonymi, spiczastymi noskami (Groenman-van Waateringe, Velt 1975, 106; Turska 1987, 141). Podobne okazy trepów znane są m. in. z Pырzyc (Gutkowska-Rychlewska 1967, fig. 30), Gdańska (Gołembnik, Polak 2001, il. 3) oraz z Londynu (Grew, de Neergaard 1988 fig. 125, 132).

Jak już wcześniej zostało zaznaczone, na kołobrzeskich znaleziskach drewniano-skórzanego obuwia składają się głównie elementy skórzanych wierzchów. W oparciu o dotychczas odkryte wyroby należy stwierdzić, iż w zapięciu patynek najczęściej wykorzystywano wariant z żelaznym kołeczkiem. Identyfikacyjny sposób unieruchamiania, jak można sądzić z dostępnych publikacji prezentujących patynki pochodzące z badań archeologicznych (por. Grew, de Neergaard 1988, fig. 125, 128-131;

³ Oznaczenia gatunkowe surowca skórzanego wykonała dr Teresa Radek z Katedry Anatomii i Histologii Akademii Rolniczej we Wrocławiu.

Schnack 1994, Taf. 37:4669) oraz znajdujące się w muzeach (zob. np. Jäfvert 1938, 25, Pl. 9:A), był w ciągu XIV-XV w. powszechnie używany w produkcji tego obuwia na znacznych obszarach Europy północno-zachodniej. W mniejszym zaś stopniu w zapięciu patynek wykorzystywano metalowe sprzączki oraz skórzane guzy. Także sposoby ornamentowania wierzchów trepów kołobrzeskich są zbliżone do stosowanych w innych ośrodkach. Zdobione pojedynczymi lub podwójnymi wytłaczanymi liniami prostymi albo rzędami soczewkowatych otworków patynki są znane z wielu miast, m. in. z Gdańska (Gołębniak, Polak 200, il. 3), Pyrzyce (Gutkowska-Rychlewska 1967, 33, fig. 30a), Konstancji (Schnack 1994, Taf. 37:4669, 3012, 4146) i Londynu (Grew, de Neergaard 1988, fig. 126, 128, 131).

W literaturze przedmiotu istnieje zgodny pogląd, iż patynki były obuwem chroniącym stopy przed błotem i nieczystościami zalegającymi na ulicach ówczesnych miast (zob. np. Gutkowska-Rychlewska 1967, 34, 38; Groenman-van Waaterige, Velt 1975, 116; Schnack 1994, 33). Nosiły je osoby wywodzące się z niemal wszystkich grup społecznych. W źródłach ikonograficznych bardzo często można spotkać obrazy przedstawiające m. in. szlachtę i bogate duchowieństwo w patynkach nałożonych na obuwie skórzane (Fingerlin 1995, Abb. 25; Huizinga 1996, il. VIII, tam dalsza lit.). Jednakże ludność z najniższych warstw ówczesnego społeczeństwa mogła nosić trepy nakładane bezpośrednio na boscie stopy. Przykładem powyższego przypuszczenia może być obraz Piotra Breugla St. „Walka karnawału z postem”, na którym wynędzniała i wychudzona postać symbolizująca post jest przedstawiona w patynkach nałożonych na boscie nogi (Roberts-Jones 2000, 115, il. 125). Drewniano-skórzane trepy były zapewne jedynym rodzajem butów, na jakie było stać ludność z najbiedniejszych grup społecznych. Istotne znaczenie w dostępności do tego obuwia mogła mieć jego stosunkowo niewielka cena. Używane w produkcji patynek drewno było na ogół łatwo dostępne i niedrogi, natomiast niewielka ilość skóry,

z której wykonywano elementy wierzchu, na pewno nie podrażała produktu finalnego. Co więcej, kształty i niewielkie rozmiary pasków pozwalały na użycie do ich wyrobu większych ścinków powstałych przy rozkroju innych przedmiotów lub też wykorzystanie peryferycznych partii surowca skórzanego. To ostatnie przypuszczenie potwierdzają wyniki analizy archeozoologicznej znalezisk kołobrzeskich. W grupie skórzanych elementów wierzchów patynek znalazły się paski wykrojone z peryferycznych partii pokrycia zwierząt, a także wykonane z surowca gorszej jakości, co zapewne znacznie obniżało koszty produkcji. Poza tym, na niską cenę patynek mogła mieć wpływ również masowość produkcji. Np. w statucie pantoflarzy gdańskich z 1439 r. wyznaczona norma dla dobrego czeladnika zakłada wystruganie 100 par drewnianych podeszew tygodniowo (Bogucka 1962, 130, 141; Turnau 1975, 92).

Wobec braku jakichkolwiek wzmianek w średniowiecznych dokumentach o wyspecjalizowanych rzemieślnikach zajmujących się w Kołobrzegu produkcją drewniano-skórzanego obuwia ochronnego należy przypuszczać, iż w tym okresie jego wyrobem trudnili się szewcy wykonujący obuwie skórzane (Wywrot-Wyszkowska 2000, 248). Cechy producentów patynek powstawały zazwyczaj w dużych miastach i to stosunkowo późno, bo dopiero w XV i XVI wieku (Turnau 1975, 91 i n.). Wyrobem trepów zajmowali się najczęściej pantoflarze (Bogucka 1962, 127, 130; Turnau 1975, 92). W kołobrzeskich źródłach pisanych pierwsze informacje o tych rzemieślnikach pojawiają się w XVI-wiecznych przekazach. Pantoflarze wymieniani są w pochodzących z 1558 roku dokumentach, związanych ze sporem pomiędzy szewcami i garbarzami o prawo garbowania skór na sprzedaż (Riemann 1924, 377 i n.). Biorąc pod uwagę zakres kompetencji producentów pantofli z innych miast (zob. np. Turnau 1975, 92, tam dalsza lit.), jest dość prawdopodobne, iż również kołobrzescy pantoflarze wytwarzali drewniano-skórzane trepy, dopóki obuwie to nie wyszło z użytku.

BIBLIOGRAFIA

WYKAZ SKRÓTÓW:

AKołob. *Archeologia średniowiecznego Kołobrzegu*,
red. M. Rębkowski, Kołobrzeg.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY:

- Bogucka M.
1962 *Gdańsk jako ośrodek produkcyjny w XIV-XVII w.*, Warszawa.
- Cnotliwy E.
1994 *Późnośredniowieczne obuwie ochronne z badań na Podzamczu w Szczecinie*, „Materiały Zachodniopomorskie”, 40, 201-209.
- Gołębniak A., Polak Z.
2001 *Wstępne wyniki prac prowadzonych w obrębie posesji Szklary 1, 2, 3 oraz Świętojańska 10*, (w:) *Badania archeologiczne terenu przyszłego Centrum Dominikańskiego w Gdańsku, Sezon 2000*, red. A. Gołębniak, „Światowid Supplement Series P: Prehistory and Middle Ages”, vol. 6, 161-180.
- Grew F., de Neergaard M.
1988 *Shoes and Pattens. Medieval Finds from Excavations in London: 2*, London.
- Groenman-van Waateringe W., Krauwer M.
1987 *Das Leder von Lübeck, Grabungen Schlüsselbuden 16/Fischstraße 1-3 (01)*, „Lübecker Schriften zur Archäologie und Kulturgeschichte”, 10, 75-84.
- Groenman-van Waateringe W., Velt L. M.
1975 *Schuhmode im späten Mittelalter. Funde und Abbildungen*, „Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters”, 3, 33-41.
- Huizinga J.
1996 *Jesień średniowiecza*, Warszawa.
- Järfvert E.
1938 *Skomod och skotillverkning fran meteltiden till vara dagar*. Stockholm.
- Każmierczyk J.
1970 *Wrocław lewobrzeżny. Część II*, Wrocław.
- Latałowa M., Badura M.
1996 *Szczątki roślinne*, (w:) A.Kołob., T. I, 385-413.
- Naumowicz E.
1959 *Plony minionego sezonu wykopaliskowego*, „Z Ochlani Wieków”, 25, z. 5, 333-335.
- Polak Z.
1996 *Przedmioty wykonane z drewna*, (w:) A.Kołob., T. I, 331-336.
1998 *Przedmioty drewniane*, (w:) A.Kołob., T. III, 253-257.
- Radek T.
1997 *Analiza submikroskopowa surowca skórzanego ze średniowiecznego Kołobrzegu*, (w:) A.Kołob., T. II, 207-220.
- Rębkowski M., Polak Z., Wywrot-Wyszkowska B.
1998 *Źródła archeologiczne*, (w:) A.Kołob., T. III, 13-168.
- Roberts-Jones Ph. i F.
2000 *Piotr Breugel Starszy*, Warszawa.
- Schnack Ch.
1994 *Mittelalterliche Lederfunde aus Konstanz (Grabung Fischmarkt)*, „Materialhefte zur Archäologie in Baden Württemberg”, 26.
- Tondera M.
1966 *Średniowieczne zabytki archeologiczne odkryte w Nysie*, „Opolski Rocznik Muzealny”, 2, 151-155.
- Turnau I.
1975 *Skórnictwo odzieżowe w Polsce XVI-XVII wieku*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.
- Turska K.
1987 *Ubiór dworski w Polsce w dobie pierwszych Jagiellonów*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź.
- Walicki M.
1961 *Malarstwo polskie. Gotyk, renesans, wczesny manieryzm*, Warszawa.
- Wywrot-Wyszkowska B.
1998 *Znaleziska skórzane*, (w:) A.Kołob., T. III, 229-251.
2000 *Rzemiosło skórzane w lokacyjnym Kołobrzegu*, (w:) *Salsa Cholbergensis. Kołobrzeg w średniowieczu*, red. L. Leciejewicz, M. Rębkowski, Kołobrzeg, 243-255.

MITTELALTERLICHE PANTINEN AUS KOLBERG DER LOKATIONSZEIT ZUSAMMENFASSUNG

Bei den bisherigen archäologischen Forschungen der Lokationsstadt Kolberg (poln. Kołobrzeg) konnte eine fast komplette Pantine geborgen werden, die bei den Ausgrabungen an der Kreuzung der Straßen Budowlana und Rzeczna zutage kam, sowie wurden siebzehn Elemente von Oberleder in den Grabungsflächen G 30 und G 30/29 an der E. Gierczak-Straße gefunden. Der erste Fund wird in das Ende des

14. eventuell den Beginn des 15. Jh. datiert, die übrigen stammen aus den Kontexten, die in der 2. Hälfte des 14. Jh. aufgeschichtet worden sind.

Die am Zusammenlauf der Straßen Budowlana und Rzeczna gefundene Pantine wurde für den linken Fuß erzeugt (Abb. 1). Die mit zwei Holzstücken versehene Sohle ist am Mittelfuß ziemlich stark verengt und weist eine sichtbar

verlängerte Spitze auf. Ihre Form knüpft an die für die entwickelte gotische Mode charakteristischen Muster an, welche in Schuhen mit stark verlängerten Spitzen zum Ausdruck kam. Das Oberleder besteht aus zwei dreieckigen, am Fuß unterschiedlich breiten Bändern, die an die Holzsohle genagelt wurden. Im breiteren Band gibt es einen sichelförmigen Schlitz, um das Ende des schmaleren Bandes dadurch ziehen zu können. Die Länge der Bänder konnte am Rist mit einem Eisenstift eingestellt werden, der in eins der Löcher im schmaleren Band sowie in ein kleines Loch am sichelförmigen Schlitz hineingesteckt wurde.

Unter den Lederteilen von Oberlederstücken der Pantinen fanden sich sieben Bänder, die mit sichelförmigen Schlitz versehen waren (Abb. 2:4-6), 8-9). Sie stammen von den Trippen, die mit Eisenstiften zugeknöpft wurden. An fünf weiteren Erzeugnissen wurden in der Mitte laufende linsenförmige Löcher ermittelt, in denen ein Eisenstift oder Schnallendorn stecken konnten (Abb. 2:1-3). Ein interessanter Fund ist ein Band mit einer rechteckigen (32 x 32 mm) Öffnung (Abb. 2:7). Nicht ausgeschlossen, daß der Fund mit einer Pantine zu verbinden ist, die mit einem Lederknopf geknöpft war. Der schlechte Erhaltungszustand von übrigen

Oberlederstücken der Pantinen machte unmöglich, die Art ihres Verschlusses zu erkennen. Es sind Randteile mit Nagellöchern (Abb. 2:10).

Wie es archäozoologische Analysen ergaben, wurden Oberlederstücke der Kolberger Trippe aus Rinds- und Pferdeleder ausgeschnitten. Wegen mangelnder Analysen ist es z. Z. schwer auf die Holzart zu verweisen, aus dem Schuhsohlen gefertigt waren. In Anlehnung jedoch auf die Forschungsergebnisse in anderen Orten darf man vermuten, daß bei deren Herstellung ein weicher und für Verarbeitung leichter Stoff aus Laubholz verwendet war.

Da in den mittelalterlichen Urkunden jegliche Vermerke zu spezialisierten Handwerkern, die sich in Kolberg mit der Herstellung holz-lederner Schutzschuhe beschäftigt hätten, fehlen, darf man meinen, daß sie zu dieser Zeit von Lederschuhmachern erzeugt waren. In den Kolberger schriftlichen Urkunden tauchen die ersten Notizen zu den Handwerkern, die die Pantinen herstellen, erst in den Überlieferungen aus dem 16. Jh. auf. Die Pantoffelmacher werden in den Urkunden von 1558 erwähnt, in bezug auf einen Streit zwischen den Gerbern und Schuhmachern um das Recht, das zum Verkauf bestimmte Leder gerben zu dürfen.

Adres Autora:

Mgr Beata Wywrot-Wyszkowska
Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Zespół Badawczy w Kołobrzegu
ul. Kamienna 6
78-100 Kołobrzeg